

STAVOVI MLADIH S POREMEĆAJIMA U PONAŠANJU PREMA ALKOHOLIČARU U DVA ODVOJENA VREMENSKA RAZDOBLJA

Dragiša Stepanović i Igor Longo

Centar za odgoj i obrazovanje
Centar za socijalni rad
Split

Originalni znanstveni rad
UDK: 376.6
Primljeno: 1. 2. 1984.

SAŽETAK

Da bi ispitali kako se mijenja stav prema alkoholičaru u dva odvojena vremenska perioda kod mladih koji se zbog poremećaja u ponašanju tretiraju u Centru za odgoj i obrazovanje u Splitu, autori su godine 1980. u uzorku od 73 ispitanika, te godine 1983. u uzorku od 95 ispitanika primijenili Osgoodov semantički diferencijal, koji se sastojao od sedmointervalne skale od 24 bipolarna pridjeva. Dobiveni rezultati su pokazali da tri godine nakon incijalnog ispitivanja stavovi prema alkoholičaru postaju tolerantniji, pozitivniji i manje averzivni. Najveće promjene uočene su u onim pridjevskim skalama koje sadrže afektivne konotacije.

UVOD I CILJ

U literaturi s područja alkoholologije relativno su rijetka istraživanja koja se posebno bave problemom alkoholizma adolescenata. Naročito su rijetka istraživanja o tom problemu kod populacije mladih s poremećajima u ponašanju. Svjedoci smo, sve češće, da svoj „image“ dio mladih, čak i osnovnoškolci, grade na dezinhibiranim ponašanjima podstaknutim alkoholom. U jednom prethodnom radu utvrdili smo, između ostalog, da se skupina mladih s poremećajima u ponašanju ne razlikuju značajno od skupine mladih bez tih smetnji po negativnom smjeru svog stava prema alkoholičaru (Longo, Nosil, Petran i Stepanović, 1982). Važno je pitanje kako se mijenja stav prema alkoholičaru u dva odvojena vremenska razdoblja kod mladih koji se zbog poremećaja u ponašanju tre-

tiraju u Centru za odgoj i obrazovanje u Splitu.¹ Ovaj rad treba odgovoriti što se zbiva u razmaku od gotovo tri godine sa smjerom i intenzitetom stava.

METODA

Primijenili smo sedmointervalnu skalu od 24 bipolarna pridjeva, kojima su ispitanici trebali procijeniti stimulusni pojam: „alkoholičar“.

Ova tehnika, poznatija pod nazivom Osgoodov semantički diferencijal² (Osgood, Suci i Tannenbaum, 1966), primijenjena je dvaput u Centru za odgoj i obrazovanje u Splitu:

I put 1980. godine (N=73)

II put 1983. godine (N=95).

Samo manji dio ispitanika iz 1980. godine nalazi se u tretmanu i 1983. godine, tako da se, u stvari, radi o dva različita

¹ U posljednje vrijeme postaje sve izvjesnije da se, zbog praktičnih razloga, mora potpunije operacionalizirati ta definicija.

² Osgood, C. E., G. J. Suci, P. H. Tannenbaum: „The measurement of meaning“, str. 135–152.

uzorka. Ispitivanje je longitudinalno samo s obzirom na istu instituciju u kojoj se mladi tretiraju.

Izbor bipolarnih pridjeva učinjen je na osnovi nekih prijašnjih ispitivanja u Centru za odgoj i obrazovanje³ (Luketin, 1976), te uvidom u raspoloživu literaturu^{4, 5} (Bujas, 1967; Petz, 1970).

Podaci su obrađivani uobičajenim para-

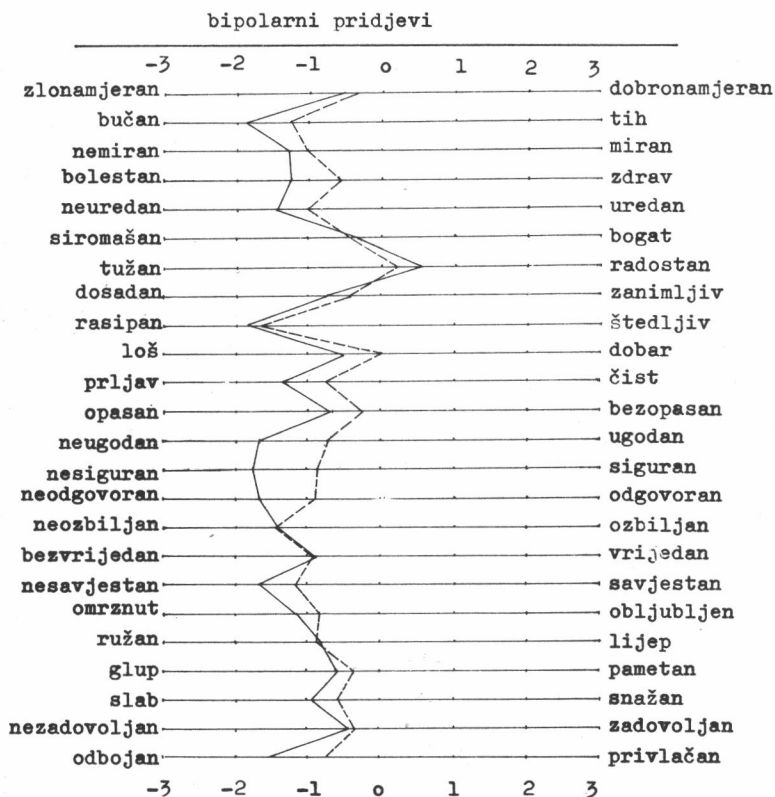
metrijskim postupcima.

REZULTATI

Rezultati ispitivanja dani su na grafikonu 1 i tablici 1. Semantički profili za stimulusni pojam „alkoholičar“ prikazani su za ispitivanu skupinu 1980 (N=73) punom crtom, a za ispitivanu skupinu 1983 (N=95) iscrtkano.

Graf.1

SEMANTIČKI PROFILI ZA STIMULUSNI POJAM "ALKOHOLIČAR"

³ Luketin, Dalma: „Ispitivanje nekih društvenih stavova djece i omladine s poremećajima u ponašanju“ (seminarski rad), Split, 1976.

⁴ Bujas, Zoran: „Graphic form of Osgood's semantic differential“, str. 11.

⁵ Petz, Boris: „Eksperimentalno ispitivanje slike proizvoda“, str. 89.

Tablica 1.

Red. br. para pridjeva	1980.		1983.		t
	M	s	M	s	
1.	-0,51	1,87	-0,36	2,04	0,46
2.	-1,83	1,25	-1,25	1,83	2,44 +
3.	-1,23	1,79	-1,00	1,93	0,80
4.	-1,21	1,85	-0,53	2,11	2,22 +
5.	-1,42	1,87	-1,00	1,93	1,44
6.	-0,30	1,80	-0,40	1,84	0,35
7.	0,52	2,10	0,21	2,15	0,94
8.	-0,72	2,09	-0,46	2,02	0,81
9.	-0,82	1,52	-1,64	1,65	0,73
10.	-0,54	1,79	0,08	2,04	2,12 +
11.	-1,35	1,67	-0,75	1,90	2,16 +
12.	-0,65	1,90	-0,21	1,92	1,50
13.	-1,69	1,43	-0,74	1,94	3,66 ++
14.	-1,78	1,49	-0,88	2,06	3,26 ++
15.	-1,68	1,48	-0,90	1,95	2,95 ++
16.	-1,38	1,72	-1,42	1,79	0,13
17.	-0,89	1,95	-0,89	1,80	0,01
18.	-1,67	1,54	-1,14	1,89	1,97 +
19.	-1,12	1,72	-0,81	1,57	1,20
20.	-0,80	1,49	-0,87	2,00	0,24
21.	-0,58	1,80	-0,33	1,73	0,91
22.	-0,94	1,87	-0,58	1,92	1,20
23.	-0,42	2,20	-0,31	2,08	0,32
24.	-1,52	1,66	-0,71	1,91	2,92 ++

+ t test značajan uz $P < 0,05$ ++ t test značajan uz $P < 0,01$

Uvidom u podatke na grafikonu 1 i tablici 1 dolazi se do slijedećih zaključaka:

1. Gotovo sve aritmetičke sredine jednog i drugog profila nalaze se u zoni pridjeva s negativnom valencijom. To ukazuje da ispitivane populacije deklariraju takav stav prema alkoholičaru koji je manje ili više negativan.

2. Od 24 bipolarna pridjeva u dva odvojena vremenska razdoblja:

a) kod 19 pridjeva došlo je do manjeg ili većeg ublažavanja slike o alkoholičaru u drugom ispitivanom razdoblju;

b) kod 5 pridjeva došlo je do manjeg

ili većeg pogoršanja slike o alkoholičaru, ali nijedna razlika ne doseže razinu statističke značajnosti.

ad a) Kod 9 pridjeva utvrđena je statistički značajna razlika („dvosmjerni“ t-test) između aritmetičkih sredina prve i druge procjene. Kod svih značajnih razlika, smjer procjene u drugom periodu je prema pozitivnijim vrijednostima. Razlike su značajne na razini od $P=0,01-0,05$ i evidentirane su kod slijedećih parova pridjeva (rang redosljed):

1. neugodan – ugodan

2. nesiguran – siguran

3. neodgovoran — odgovoran
4. odbojan — privlačan
5. bučan — tih
6. nesavjestan — savjestan
7. bolestan — zdrav
8. prljav — čist
9. loš — dobar.

Ne raspoložemo podacima koji bi nam pomogli da precizno odredimo koliko su pojedini faktori u semantičkom prostoru saturirali navedene pridjevske skale. Nesumnjivo je da dominira evaluativni faktor, tj. afektivno (konotativno) značenje upotrijebljenih termina.

Najznačajnija razlika dobiva se kod pridjevskog para: ugodan — neugodan. Podsjećamo da su uгода i neugoda osnovni čuvstveni kvaliteti od kojih polazi i na koje se može svesti bogatstvo čuvstvenog doživljavanja. „Mi težimo prema podražajima, koji su nam ugodni, a uklanjamo se podražajima, koji su nam neugodni“ (Bujas). Moguća je interpretacija: omladini s poremećajima u ponašanju alkoholičar postava

je sve manje neugodan, tj. sve manje se treba kloniti svega što je uz taj pojam vezano. Istodobno uz „alkoholičara“ se asociiraju ugodniji čuvstveni doživljaji, te se takvim doživljavanjima i teži, što je vidljivo u manifestacionim slikama populacije s poremećajima u ponašanju.

Čini se opravdanim pretpostaviti da i pomaci kod pridjevskih skala: odbojan — privlačan i loš — dobar pomažu takvu interpretaciju. Ukazuje li to na trajnije i strukturalne promjene u doživljavanju lika „alkoholičara“ ili se radi o skupini mladih koja, zbog niza faktora, samo trenutno pokazuje manje averzivnosti prema „alkoholičaru“, ne možemo sigurno tvrditi. Neminovno se nameću i pitanja o razlozima parcijalne uspješnosti tzv. averzivnih metoda odvikavanja od alkoholnih pića. Osim što te metode, same po sebi, ne nude alternative za prihvatljivije ponašanje alkoholičara, vjerojatno i izazivanje neugodnih emocionalnih doživljaja ima ograničen domet i dijapazon.

Tablica 2.

redni broj para pridjeva	s raste u t_2 razlike $s_1 - s_2$	redni broj para pridjeva	s opada u t_2 razlike $s_1 - s_2$
2	1,25 — 1,83 = 0,57	8	2,09 — 2,02 = 0,72
13	1,43 — 1,94 = 0,50	17	1,95 — 1,80 = 0,14
14	1,49 — 2,06 = 0,57	19	1,72 — 1,57 = 0,14
15	1,48 — 1,95 = 0,46	21	1,80 — 1,73 = 0,65
20	1,49 — 2,00 = 0,50	23	2,20 — 2,08 = 0,11

3. Nadalje, interesiralo nas je da li se s—vrijednosti (standardne devijacije) mijenjaju u dva ispitivana vremenska perioda. Kako su s—vrijednosti istodobno i mjere homogenosti deklariranih stavova

oko prosječnih vrijednosti, pogledali smo što se zbiva s tim vrijednostima u t_1 (1980) i t_2 (1983). Najčešći je slučaj da je u t_2 s—vrijednost veća, te smo izabrali pet parova pridjeva kod kojih dolazi do najve-

ćih apsolutnih razlika s_1-s_2 . S druge strane, u t_2 opada s -vrijednost samo u pet slučajeva. Iz tablice 2 vidljivo je da je prosječni „rast“ s -vrijednosti u $t_2=0,52$, a prosječni „pad“ s -vrijednosti = 0,10. Inspekcija tih i ostalih s -vrijednosti ukazuje da se homogenost stava mijenja, da je skupina „heterogenija“ po svojim procjenama nego što je to bila 1980. To povećanje nekonsistentnosti stava skupine može poslužiti kao podsticaj da se kompleksnije angažira stručno odgojno osoblje.

Intenziviranje individualnog i grupnog rada s mladima, rad s porodicom omladinca na bitnim pitanjima iz doživljajnog svijeta mladih, sve je veća obaveza odgajatelja.

Istodobno ti podaci mogu ukazivati da se skupina 1980. i skupina 1983. godine razlikuju i po nekim drugim osobinama.

Stavovi da se unutar populacije s poremećajima u ponašanju nešto mijenja ili se mijenja odnos prema njima, djelomično nalazi potvrdu i u ovim rezultatima.

ZAKLJUČAK

Rezultati ukazuju da se kod ispitivane populacije mladih s poremećajima u ponašanju u dva odvojena vremenska razdoblja stavovi o alkoholičaru mijenjaju. Do promjene dolazi u smjeru stavova (stavovi postaju „blaži“, tolerantniji, manje negativni, tj. manje averzivni), a do najvećih promjena dolazi kod pridjevskih skala koje su saturirane afektivnim značenjima. Rezultati bi trebali biti podsticaj da se u instituciji u kojoj se provodi tretman mladih s poremećajima u ponašanju priđe kompleksnije ovom problemu.

LITERATURA

1. Bujas, Zoran: „Elementi psihologije“, Zagreb, bez god.
2. Bujas, Zoran: „Graphic form of Osgood's semantič diferencijal“, Acta Instituti Psychologici Universitatis Zagrebiensis, Zagreb, no 49-63, 1967.
3. Longo, Igor, Željko Nosić, Đurđica Petran, Dragiša Stepanović: „Porodična situacija i stavovi djece i omladine s poremećajima u ponašanju prema alkoholizmu“, Socijalni rad, Zagreb, god. XXII, br. 3-4, 1982.
4. Luketin, Dalma: „Ispitivanje nekih društvenih stavova djece i omladine s poremećajima u ponašanju“ (seminarski rad), Split, 1976.
5. Osgood, C. E., G. J. Suci, P. H. Tannenbaum: „The measurement of meaning“ (u knjizi „Psycholinguistics: An introduction to the study of speech and personality“ ed by Norman Markel, The Dorsey press, 1966, str. 135-152).
6. Petz, Boris: „Eksperimentalno ispitivanje slike proizvoda“, Revija za psihologiju, Zagreb, vol. 1, br. 2, 1970.

Summary

In order to determine if attitudes towards the alcoholic changed in youth with behaviour disorders treated at the Centre for Education in Split at two different periods of time i. e. in 1980 and in 1983, Osgood's Semantic Differential was used. It consisted of 24 sevenpoint bipolar adjective scales describing the „alcoholic“. The results obtained showed that three years after the initial study the attitudes expressed towards the „alcoholic“ became more tolerant, less aversive and less negative. The greatest changes were observed in adjective scales saturated with affective connotations.